

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА

Кафедра слов'янської філології

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
слов'янської філології
протокол № 3
від 28.10.04

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ**

Авторська програма
для фахівців педагогічних ВНЗ IV рівня акредитації
ступінь освітньої підготовки – магістр

Чернігів
2004

УДК

ББК 81.2 УКР - 5

Актуальні питання сучасної української літературної мови. Авторська програма для фахівців педагогічних ВНЗ IV рівня акредитації ступінь освітньої підготовки – магістр / Авт. О.Б.Мамчич. – Чернігів: ЧДПУ – 2004. - 23 с.

Автор: Олена Борисівна Мамчич

Рецензенти: М.С. Градобик, канд. філол. наук, професор

В.К. Сеніна, канд. пед. наук, доцент

Авторська програма доводить, що поглиблене вивчення актуальних проблем сучасної української літературної мови – важлива умова формування лінгвокомпетентної особистості магістра, адже мова є не тільки предметом навчання, а й засобом її формування, і педагог виявляє свою унікальність, пізнаючи специфіку національної мови.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Відродження системи національної освіти потребує особливого підходу до вивчення дисциплін лінгвістичного циклу у вищій педагогічній школі. Освіта має забезпечувати організацію навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень науки, варіативність профільних програм, індивідуалізацію навчання та виховання. В умовах гуманізації освіти творчого підходу потребує розробка та впровадження таких форм і методів мовної роботи, що сприяють якісній підготовці висококваліфікованих фахівців освітнього рівня – магістр.

Відповідно до Освітньо-професійної програми вищої освіти та Освітньо-кваліфікаційної характеристики, критеріями формування лінгвокомпетентної особистості фахівця є: теоретичні знання рідної мови, дитячої літератури, інших мов, практичні вміння (гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні) та навички застосування одержаних знань і умінь як складників мовної та мовленнєвої культури магістрантів.

Оскільки мовний і мовленнєвий компоненти є головною ланкою практичної діяльності вчителя, виникає потреба висвітлення особливо актуальних питань сучасної української літературної мови з метою формування особистісної моделі теоретичних знань та практичних умінь і навичок магістрантів.

Надзвичайно актуальним для удосконалення лінгвістичної підготовки спеціалістів освітнього рівня магістр є: 1) упровадження інноваційного особистісно-діяльнісного інтегративного підходу до вивчення сучасної української літературної мови, що сприяє підвищенню рівня знань; 2) перевага таких методів індивідуально орієнтованого навчання мови, які активізують розвиток розумової та розмірковувальної діяльності; 3) постійна, планомірна робота над підвищенням лінгвістичної культури.

Основна мета вивчення мови – комунікативність, вільне, вміле користування нею в усіх сферах життя, особливо – професійній педагогічній

діяльності. Саме комунікативний метод орієнтує на збудження потреби у нових словах і нових знаннях, отже, - активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичайних форм її розвитку.

Магістр педагогіки, який прагне оволодіти теоретичними знаннями, відповідно підкріпити їх досвідом практичної роботи, має вільно володіти мовою та мовленням, а досягти позитивного результату можливо за умови глибокого пізнання актуальних проблем сучасної української літературної мови.

Дидактичною метою програми є поглиблення знань щодо норм сучасної української літературної мови, подальший розвиток граматичного мислення, підвищення рівня лінгвістичної компетентності магістрантів.

Концептуальною ідеєю програми є положення про те, що підвищення мовної та мовленнєвої культури сучасного вчителя є соціальною вимогою, базується на психолого-педагогічній теорії та практиці, спрямовано на процес свідомого пізнання лінгвістичних законів та реалізацію міжособистісних відносин у професійній діяльності. Це потребує досконалого вивчення актуальних питань сучасної української літературної мови та підвищення рівня наукових знань магістрантів

Основними завданнями програми є розробка і випробування індивідуально орієнтованої моделі вивчення актуальних питань сучасної української літературної мови, що сприяє створенню принципово нової раціональної інтегративної системи вдосконалення теоретичних знань, практичних умінь і навичок як основної умови підвищення мовної та мовленнєвої культури магістрантів

Методологічною основою програми є теорія наукового пізнання лінгвістичних законів; системний підхід до вивчення мови як суспільного явища; положення про специфіку формування педагогічної мовної особистості; особистісно-діяльнісний підхід у сучасній лінгвопедагогіці; індивідуалізація навчання і виховання; сучасні досягнення інноваційного підходу до змісту, форм і методів мовної роботи; урахування принципу

наступності в умовах наскрізної освіти; міжпредметна координація (лінгвістика, література, педагогіка, психологія); результати аналізу науково-методичних досліджень відомих вітчизняних і зарубіжних лінгвістів про закономірності розвитку мови та мовлення.

Теоретичною основою програми є теоретико-методологічні аспекти сучасної філософії освіти (Андрущенко В., Зязюн І., Кремень В., Роменець В.); психологічна теорія зв'язку мови та мислення, мови та пізнання, мови та мовлення (Потебня О., Буслаєв В., Ушинський К., Опієнко І., Виготський Л., Леонт'єв О.); наукові праці з проблем лінгвостилістики (Бахтін М., Булаховський Л., Виноградов В., Овсянико-Куликівський Д.), лінгводидактики, методики з питань підвищення мовної та мовленнєвої культури педагога (Білецький А., Вихованець І., Єрмоленко С., Онкович Г., Пономарів О., Русанівський В.).

Науковою новизною програми є розробка і впровадження до навчального процесу підготовки спеціалістів освітнього рівня магістр інтегративної системи індивідуально орієнтованих методик вивчення, аналізу й закріплення текстового матеріалу з актуальних питань сучасної української мови, що має підвищити мовну та мовленнєву культуру магістрантів. Така педагогічна технологія є інструментом ґрунтового розвитку творчих здібностей фахівців, сприяє формуванню **трирівневої** організації навчально-пізнавальної діяльності: **перший рівень** - структурно-системне угруповання навчального матеріалу; **другий** - самостійна аналітична робота зі складовими частинами за спеціальною методичною технологією, **третій** - створення структурної моделі знань

Програма ґрунтується на основних положеннях Конституції України, Законів України "Про мови", "Про освіту", "Про вищу освіту", Державній національній програмі "Освіта". Україна XXI століття, Національній Доктрині розвитку України у XXI столітті, Державному стандарті початкової загальної освіти

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

Зміст, обсяг, предмет і завдання курсу "Актуальні питання сучасної української літературної мови". Значення мовознавства. Соціологічний метод у мовознавстві. Мова і процеси суспільного розвитку. Мова і культура.

Лінгвістичні дисципліни, що вивчають сучасну українську літературну мову у синхронії та діяхронії. Соціокультурний компонент у процесі вивчення мови. Проблеми лінгвоетології.

Філософія мови. Мова і міжкультурна комунікація. Нейролінгвістичне програмування. Сучасні проблеми психолінгвістики.

Зв'язок мови і мислення та його мовленнєва реалізація. Особистісно-гуманітарна основа вивчення мови. Розвиток зв'язного мовлення.

Українська мова серед інших слов'янських мов. Краса і сила українського слова. Мова художнього твору. Стилістика художнього мовлення. Теорія художнього мовлення. Культура української мови.

Лінгвоукраїнознавство на заняттях з розвитку мовлення. Українознавство і лінгводидактика як проблема методології. Лінгвопедагогічні теорії, технології, досвід. Збагачення словникового складу у процесі прилучення до народної культури.

Сучасна українська літературна мова як нормована форма загальнонародної мови. Лексичні, орфоепічні, орфографічні, граматичні, стилістичні норми сучасної української літературної мови. Порушення норм слововживання.

Синонімічне багатство української мови. Пароніми. Міжмовна паронімія.

Лексика іншомовного походження. Термінологія. Фразеологія сучасної української мови. Лексикографія. Проблеми топоніміки, ономастики.

Письмова та усна форми сучасної української літературної мови. Усне мовлення як засіб і предмет навчання. Стильова специфіка української літературної мови.

Український правопис. Зміни у сучасному українському правописі.

Морфологія і синтаксис. Словотворчі та відмінкові особливості частин мови.

Грамагічна стилістика сучасної української літературної мови. Граматика ділового мовлення. Ділова бесіда.

Актуальні проблеми порівняльної граматики української та російської мов. Історична граматика української мови.

Підвищення рівня мовної та мовленнєвої культури педагога. Комунікативна спрямованість вивчення сучасної української літературної мови.

Синтаксис і стилістична семантика. Синтаксична будова української мови. Синтаксис як лінгводидактична наукова дисципліна. Особливості синтаксичної побудови тексту. Синтаксис словосполучення і речення.

Складне речення як синтаксична категорія. Функціонування ССР, СПР, БСР у художньому тексті. Синтаксичні процеси складного речення і тексту.

Українська пунктуація. Принципи й призначення. Пунктуація художнього тексту.

Міжпредметна координація у процесі вивчення синтаксису простого та складного речення. Інтегроване вивчення синтаксису тексту. Рівні організації речення у межах функціонально-комунікативної прикладної моделі мови.

Текст як одиниця, об'єкт та засіб словесно-художньої комунікації. Психологія читання тексту на заняттях з мови. Лінгвопедагогічні основи синтаксичного аналізу тексту.

Лінгвостилістичний аналіз тексту в курсі сучасної української літературної мови. Комунікативний аспект функціональної лінгвістики тексту. Текст як явище культури.

Лінгвістична ефективність художнього тексту. Референція тексту. Прецедентність тексту. Контрастивний аналіз тексту. Типологія авторського тексту. Експресивність тексту.

Функціонування мовних одиниць з національно-культурним компонентом у художньому тексті. Паремії. Казки. Формування мовленнєвого етикету під час вивчення української народної творчості.

Змістова та мовленнєва характеристика висловлення. Єдність тексту у вивченні аналізу художнього твору. Семантико-синтаксичні категорії у будові тексту. Естетика слова та мова письменника.

Слово у вірші. Лінгвістичні засоби сприйняття образу в поетичному тексті. Комунікативно-функціональна інтерпретація поетичних текстів. Слово та образ. Поняття поетичного мовлення. Поетичний синтаксис.

Порядок слів та актуальне членування речення сучасної української літературної мови.

Дискурсивний та композитний рівні лінгвістичного аналізу художнього тексту. Естетика словесної творчості.

Педагогічна риторика. Сучасні дослідження. Проблеми і перспективи

Виразальні засоби мови у системі творчих завдань. Вплив виразальних можливостей слова на мовну поведінку педагога.

Запобігання мовних і мовленнєвих помилок у синтаксичному аналізі художнього тексту. Інтегроване сприймання специфіки художнього мовлення у тексті.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Випробування індивідуально орієнтованих моделей використання лінгвостилістичного аналізу синтаксичних особливостей художнього тексту (за авторською методикою).

1. За темою "Словосполучення як синтаксична одиниця":

- 1) визначити естетичні засоби структурно-семантичної одиниці словосполучення у прозових та поетичних текстах;
- 2) віднайти у тексті словосполучення, схарактеризувати їх залежно від лексико-граматичних ознак; пояснити, чому автор використовує саме такі моделі словосполучень.

- 3) визначити граматично пов'язані, синтаксично обумовлені та фразеологічні словосполучення; пояснити, чим вони відрізняються; які словосполучення найчастіше використовує автор;
- 4) виділити у тексті прості та складні словосполучення, визначити структуру моделей таких словосполучень; дібрати з інших текстів словосполучення за визначеними моделями;
- 5) визначити у тексті сполучення слів, які не є словосполученнями, а також ті, які найчастіше використовує автор; з якою метою вони використовуються; пояснити ознаки граматичної одиниці слова та словосполучення, слова та речення;
- 6) віднайти у текстах словосполучення, між компонентами яких склалися відношення зі значенням об'єкту, атрибуту, обставини, навести приклади синкретних відношень між компонентами словосполучення, визначити, словосполучення з якими відношеннями найчастіше використовує автор;
- 7) окремі словосполучення трансформувати у прості речення; довести, чому інколи зробити це неможливо; ввести їх до тексту зв'язного мовлення, використовуючи приклади.
- 8) навести приклади різних типів підрядного зв'язку у словосполученні; визначити його види та граматичні засоби вираження; виділити типи зв'язку у словосполученнях, які вживаються найчастіше; назвати можливі приклади сполучень слів із суридним зв'язком;
- 9) віднайти у текстах випадки синтаксичного зв'язку керування згідно з нормами сучасної української мови та нормами сучасної російської мови; пояснити граматичні ознаки цих форм;
- 10) скласти словосполучення за моделями сполучень з текстів, пояснити, які словосполучення в авторському тексті зустрічаються найчастіше; які естетичні засоби характеризують творчий почерк

майстра слова.

II. За темою "Речення як синтаксична одиниця":

- 1) навести приклади простих речень за визначеними моделями їхніх типів за структурою, метою висловлення, модальністю, експресивною забарвленістю; пояснити своєрідність авторської естетичної моделі; аргументувати, чи вдалося авторові реалізувати свої творчі задуми мовними засобами;
- 2) віднайти у текстах письмові висловлювання, що містять стверджувальну або заперечувальну оцінку мовлення з урахуванням реальної та ірреальної модальності; визначити, якими грамагичними засобами користується автор найчастіше;
- 3) віднайти у текстах речення – риторичні питання; чи вживає автор такі конструкції взагалі; аргументувати, чи стильова модель тексту передбачає використання означених типів речень;
- 4) навести приклади використання окличних речень; виділити грамагичні засоби, які використовує автор; схарактеризувати, який емоційний зміст мають означені речення; яким чином характеризують вони особливості мовлення персонажів твору;
- 5) віднайти у текстах приклади, що ілюструють особливості синтаксичного зв'язку між підметом і присудком; визначити випадки порушення грамагичної узгодженості між головними членами; скласти речення за моделями тексту та ввести їх у мовлення;
- 6) встановити, як змінюється зміст речення від вживання різних типів грамагичних зв'язок у складеному іменному присудку; які типи присудків найчастіше використовує автор;
- 7) віднайти у тексті найбільш синтаксично типові зразки підметів; схарактеризувати, які грамагичні форми підмета використовує автор у своїх творах; які речення (двоскладні чи односкладні) превалюють у тексті;

- 8) визначити типи односкладних речень, граматичні засоби вираження головних членів у цих реченнях; дібрати синонімічні приклади двоскладних речень;
- 9) віднайти у текстах різні типи неповних речень у залежності від мовленнєвого контексту: діалогу, ситуації; визначити, чи використовує автор такі речення взагалі та з якою метою;
- 10) встановити, які граматичні засоби характеризують авторську манеру використання другорядних членів речення у тексті; визначити семантичну природу другорядних членів речення, їхні типи;
- 11) віднайти приклади використання інфінітиву у функціях різних головних і другорядних членів речення; визначити, як автор моделює ситуації функціонування інфінітиву у мовному полі свого тексту;
- 12) визначити приклади мовленнєвої парцеляції; встановити, чи використовує автор парцельовані конструкції; чи можливо об'єднати парцельовані конструкції в одне речення; з'ясувати, як парцельовані конструкції впливають на загальний стилістичний контекст речення.

III. За темою "Порядок слів та актуальне членування речення":

- 1) віднайти у текстах речень діалоги, проаналізувати в них тему та рему; пояснити, чому іноді це зробити неможливо;
- 2) визначити у текстах речення з прямим і непрямим порядком слів; пояснити, як впливає порядок слів та логічний наголос на загальний семантичний контекст речення; які зміни відбулися в актуальному членуванні речення;
- 3) пояснити стилістичні особливості порядку слів у прикладах речень поетичних і прозових текстів, які специфічні варіанти порядку слів використовуються авторами-поетами;
- 4) пояснити, як стилістика порядку слів у реченнях тексту

характеризує образи твору, мовлення персонажів, описові конструкції, передає особливості майстерності творчого почерку автора; пояснити пунктуацію;

- 5) визначити конструктивну, комунікативну, стилістичну функції порядку слів у тексті; скласти речення за визначеними моделями.

IV. За темою "Просте ускладнене речення":

- 1) віднайти у текстах однорідні підмети та пояснити форми присудка; порівняти з прикладами речень інших текстів, виявити найбільш типові випадки використання таких конструкцій авторами;
- 2) за визначеними моделями віднайти у текстах конструкції речень з однорідними членами, які пов'язані за допомогою сполучників; пояснити семантичні відношення у таких реченнях, а також функції прийменників при однорідних членах;
- 3) вказати, які означення превалюють у тексті, - однорідні чи неоднорідні; пояснити, яким чином впливає семантика однорідних означень на пунктуацію речення;
- 4) пояснити у визначених реченнях функції узагальнюючих слів; змодельовати мовленнєві ситуації використання узагальнюючих слів при однорідних членах речення, їхнє семантичне навантаження та мету використання їх автором;
- 5) дібрати тексти, які ілюстрували б різні фактори відокремлення другорядних членів речення; пояснити, чому автор використовує саме такі моделі, які з них є найбільш типовими; як це впливає на загальну мовну канву твору;
- 6) знайти у текстах приклади речень з відокремленими прикладками; пояснити розділові знаки у реченнях з прикладками;
- 7) віднайти речення з відокремленими обставинами, що виражені дієприслівниковими зворотами; пояснити їхню семантику; чи завжди можна замінити підрядне обставинне речення у складному

простим реченням з дієприслівниковим зворотом;

- 8) визначити речення з вставними словами: аргументувати, які з них можуть виконувати тільки функції вставних слів, а які – функції членів речення; пояснити пунктуацію;
- 9) з'ясувати, яким чином використання автором вставних та вставлених конструкцій впливає на загальну семантику речення; чи змінюється вона в залежності від місця розташування конструкції в реченні; як вставні та вставлені конструкції впливають на характеристики образів твору;
- 10) віднайти у текстах речення зі звертаннями, встановити функції звертання; пояснити різницю між звертанням та підметом, звертанням та прикладною; пояснити також пунктуацію у реченні;
- 11) визначити, як впливає місце звертання у тексті на загальну семантику речення; скласти речення зі звертанням за визначеними моделями.

У. За темою "Складне речення як синтаксична одиниця":

- 1) віднайти у тексті складне речення (СР); визначити кількість предикативних одиниць, тип за засобами зв'язку: складносурядне (ССР), складнопідрядне (СПР), безсполучникове (БСР), складні синтаксичні конструкції (ССК) з різними видами зв'язку; визначити, які речення найчастіше використовує автор;
- 2) виділити у тексті структурні типи ССР (відкриті, закриті структури); з'ясувати, які семантичні відтінки виражають сполучники між частинами ССР; визначити, які граматичні засоби використовує автор; пояснити пунктуацію у реченнях;
- 3) схарактеризувати інтонацію ССР, визначити її типи; простежити синоніміку відтінків значень між частинами ССР; скласти схеми ССР;
- 4) зробити повний синтаксичний розбір ССР; проаналізувати, які конструкції СР використовує автор для опису пейзажу, настроїв

героїв, характеристики їхнього мовлення.

- 5) визначити, в яких випадках сполучники сурядності та підрядності використовуються авторами у простих реченнях, а в яких – між частинами ССР та СПР; проаналізувати функції сполучних слів у СПР;
- 6) визначити структурні типи СПР (розчленовані, нерозчленовані структури), а також контактну рамку та граматичні засоби зв'язку між частинами СПР; схарактеризувати структури, які переважають у тексті;
- 7) визначити структуру та семантику багаточленних СПР; скласти схеми СПР; описати означені одиниці за схемою; пояснити пунктуацію;
- 8) визначити характер сполучника у СПР; тип підрядних частин і вид підрядного зв'язку між частинами;
- 9) розподілити СР за типами основного зв'язку між частинами (ССР, СПР, БСР), компоненти яких мають підрядні речення; з'ясувати, чи використовує автор такі конструкції та з якою метою;
- 10) віднайти БСР у тексті, визначити, які з них синонімічні ССР, які – СПР, які є власне БСР; проаналізувати семантику частин таких речень та авторську специфіку граматичних засобів її вираження;
- 11) схарактеризувати інтонацію БСР у тексті; визначити, як інтонація у БСР впливає на мовний малюнок тексту взагалі; у яких випадках автор найчастіше використовує конструкції БСР (у мовленні персонажів, описові речення тощо);
- 12) пояснити граматичну залежність пунктуації тексту від особливостей інтонаційних типів БСР; скласти графічні схеми речень;
- 13) визначити, чи використовує автор конструкції періоду; схарактеризувати типи СР у періоді, семантику та структуру частин СР, граматичні засоби вираження; встановити, як

конструкції періоду впливають на мовний малюнок тексту:

- 14) визначити у текстах складне синтаксичне ціле; з'ясувати, чи використовує автор такі конструкції, з якою метою; аргументувати, яке семантичне та структурне навантаження мають такі конструкції;
- 15) встановити мікротему тексту, основну ідею; якими граматичними засобами користується автор для вираження свого ставлення до подій у тексті; з'ясувати, які типи текстів (описи, роздуми, розповіді) використовує автор найчастіше;
- 16) визначити у текстах конструкції з прямою та непрямою мовою; замінити, де це можна зробити, речення з прямою мовою реченнями з непрямою мовою та навпаки; схарактеризувати їх; з'ясувати, як впливають конструкції з прямою мовою на загальну мовну канву тексту; з якою метою автор використовує такі конструкції;
- 17) визначити, які конструкції прямої мови використовує автор для характеристики мовлення персонажів твору; які структурно-семантичні типи речень переважають у діалогах тексту;
- 18) проаналізувати, як конструкції речень з прямою та непрямою мовою взаємодіють та узгоджуються у загальному контексті твору; як характеризують вони мовлення персонажів; як передаються думки автора твору.

VI. За темою "Пунктуація":

- 1) схарактеризувати у реченнях тексту особливості їхньої синтаксичної будови та залежності розділових знаків від структури речень; визначити, які розділові знаки є авторськими; як автор використовує можливості пунктуації для вираження свого ставлення до подій та образів твору;
- 2) визначити у тексті варіанти використання розділових знаків; довести, яким чином пунктуація тексту впливає на його семантику;

структуру; з'ясувати, який зв'язок між інтонацією та пунктуацією речень тексту;

- 3) пояснити функції розділових знаків у реченнях тексту; скласти речення за визначеними моделями; зробити повний пунктуаційний аналіз речень авторського тексту.

Така система проблемних завдань дає змогу магістрантам синтезувати свої теоретичні знання синтаксичного матеріалу, практично інтерпретувати окремі особливості авторського письма для розуміння тієї специфіки граматичного навантаження, якою завжди відрізняється текст.

Рекомендовані тексти

Українська дитяча література:

1. **Тарас Шевченко**. *Пейзажна лірика*: “Садок вишневий...”, “Дивлюся, аж світає”, “... Тече вода з-під явора”, “Зацвіла в долині”. *Про дитинство*: “На панщині пшеницю жала”, “На Великдень, на соломі...”, “Мені тринадцятий минало...”.
2. **Марко Вовчок**. “Кармелюк”, “Дев'ять братів і десята сестриця Галя”, “Невільничка”.
3. **Леонід Глібов**. *Лірика*: “Веснянка”, “Зимова пісенька”, “Квіткове весілля”. *Байки*: “Вовк та ягня”, “Шука”, “Цуцик”. *Загадки*: “Котилася тарілочка”, “Раз уночі я в ліс ходив”. *Акростиhi*.
4. **Іван Франко**. *Казки*: “Коли ще звірі говорили”. *Оповідання*: “Малий Мирон”, “У кузні”, “Грицева шкільна наука”, “Отець-гуморист”.
5. **Михайло Коцюбинський**. “Харитя”, “Ялинка”, “Маленький грішник”. *П'ять казок*: “Про двох цапків”, “Дві кізочки”, “Івасик та Тарасик”, “Чого вони раділи?”, “Десять робітників”.
6. **Борис Грінченко**. “Екзамен”, “Украла”, “Дзвоник”, “Кавуни”, “Олеся”.
7. **Володимир Винниченко**. “Федько-Халамидник”, “Бабусин подарунок”, “Віють вітри”, “Гей, хто в лісі, обізвися”.

8. **Леся Українка.** *Лірика:* “Місяць ясененький”, “Вишеньки”, “На зеленому горбочку”, “Мамо, іде вже зима”. *Казки:* “Біда навчить”, “Лілея”, “Казка про Оха-чудотвора”.
9. **Степан Васильченко.** “Роман”, “Дош”, “Мужицький ангел”, “Свекор”, “Бусурман”, “Приблуда”, “У бур'янах”.
10. **Андрій Головка.** “Пиліпко”, “Червона хустина”, “Товариші”, “Інженери”.
11. **Олександр Олесь.** *Вибрані поезії для дітей:* “Ялинка”, “Качата”.
12. **Олександр Копиленко.** “Порізана парта”, “Волікове щастя”, “Хата хлопчика-мізинчика”, “Як вони поживають”.
13. **Олександр Донченко.** “Золоте яєчко”, “Голубий гвинтик”, “Школа над морем”, “Лісничиха”.
14. **Микола Трублаїні.** “Лахтак”, “Шхуна “Колумб”, “Крила рожевої чайки”, “Волохан”.
15. **Оксана Іваненко.** “Тарасові шляхи”, “Куди літав журавлик”, “Кисличка”.
16. **Наталія Забіла.** “Ясоччина книжка”, “Про дівчинку Маринку”.
17. **Платон Воронько.** “Помагай”, “Залізниця”, “Кіт не знав”, “Ліпка”.
18. **Михайло Стельмах.** “Гуси-лебеді летять”, “Щедрий вечір”.
Поезії: “Коло млина”, “Бобер”.
19. **Юрій Збанацький.** “Таємниця Соколиного бору”, “Дике козеня”, “Щедрий їжачок”, “Мудрий шпак”, “Курячий бог”.
20. **Богдан Чалий.** “Сто пригод Барвінка і Ромашки”, “Як Барвінок та Ромашка у вирій літали”, “Барвінок у школі”.
21. **Григорій Тютюнник.** “Климко”, “Степова казка”, “Ласунка”, “Обнова”.
22. **Віктор Близнець.** “Землянка”, “Старий дзвінок”, “Женя і Синько”, “Страх”.
23. **Всеволод Нестайко.** “Тореадори з Васюківки”, “Пригода в

кукурудзі”, “Одиниця з обманом”.

24. **Борис Комар**. “Босонога ватага”, “Уперте теля”, “Проханий”, “Поворотний круг”.

25. **Євген Гуцало**. “Нічний співець”, “У лелечому селі”, “Дениско”.

26. **Віктор Кава**. “Троє і весна”, “Так пахла тиша...”

Зарубіжна (російська) дитяча література:

1. **Олександр Пушкін**. *Казки*: “Казка про царя Салтана”, “Казка про попа та наймита його Балду”, “Казка про золотого півника”, “Казка про рибака та рибку”.

2. **Петро Єршов**. “Горбоконики”.

3. **Олександр Погорельський**. “Чорна курка або Підземні мешканці”.

4. **Лєв Толстой**. “Пожежа”, “Корова”, “Філіпок”, “Кісточка”, “Кавказький бранець”.

5. **Антон Чехов**. “Утікач”, “Ванька”, “Спати хочеться”, “Каштанка”, “Білолобий”.

6. **Володимир Короленко**. “Діти підземелля”.

7. **Олександр Одосвський**. “Містечко в табакерці”.

8. **Костянтин Ушинський**. *Оповідання*

9. **Борис Житков**. “Що я бачив”, “Телеграма”, “Про цю книжку”, “Світ без вогню”, “Пароплав”. “Повітряна куля”, “Оповідання про тварин”.

10. **Самуїл Маршак**. “Весела мандрівка від А до Я”.

11. **Максим Горький**. “Горобчик”.

12. **Віталій Біанкі**. “Мишеня Пік”, “Хто чим співає”, “Чий ніс краще?”, “Чи це ноги?”

13. **Дмитро Мамін-Сибіряк**. “Омелько-мисливець”. “Зимівка на Студеній”, “Сіра шийка”.

14. **Олександр Купрін**. “Білий пудель”, “Слон”.

15. **Михайло Пришвін**. “Комора сонця”. *Оповідання*.

16. **Аркадій Гайдар**. “Гарячий камінь”, “Казка про Військову

Тасмницю”, “Блакитна чашка”.

17 **Юрій Олеша**. “Три товстуні”.

18 **Корній Чуковський**. “Мийдодир”, “Федорине горе”, “Лікар Айболить”, “Муха-цокотуха”, “Тараканище”.

19 **Олександр Волков**. “Чарівник Смарагдового міста”.

20 **Олексій Толстой**. “Золотий ключик або Пригоди Буратіно”.

21 *Поетія для дітей* (**Корній Чуковський, Самуїл Маршак, Агнія Барто, Сергій Михалков**)

Рекомендована література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Право, 2001. – 47 с.
2. Державна національна програма “Освіта”. Україна XXI століття. – К.: Райдуга, 1994. – 62 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2001. - № 1. – С. 28-43.
4. Закон України “Про вищу освіту” // Освіта. – 2002. - № 12-13. – С. 5-12.
5. Закон України “Про мови”. – К.: Україна, 1994. – 15 с.
6. Закон України “Про освіту”. – Х.: КСИЛОН, 2002. – 35 С.
7. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. Освіта України. – 2001. - № 29. – 18 липня. - С. 4-6.
8. Алдер Х. НЛП: современные психотехнологии. – СПб: Питер, 2000. – 160 с.
9. Баций І.С. Краса і сила слова: Бесіда про мову художнього твору. – К.: Рад. школа, 1983. – 96 с.
10. Білецький А.О. Про мову і мовознавство: Навч. посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: АртЕК, 1997. – 224 с.
11. Брицин М., Жовтобрюх М., Майборода А. Порівняльна граматики української і російської мов. – К.: Вища шк., 1978. – 270 с.
12. Булаховський Л.А. Питання синтаксису простого речення в українській мові // Дослідження з синтаксису української мови. – К.: АН УРСР, 1958. – С. 5-28.

13. Буслаев Ф.И. Преподавание отечественного языка Учеб пособие для студентов пед. ин-тов по спец. «Рус.яз. и лит.» – М.: Просвещение, 1992. – 512 с.
14. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
15. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Питання мовленнєвої культури та стилістики: Навч. посібник. Ч. II – Чернігів: Чернігівський ЦНТЕІ, 2002. – 220 с.
16. Гладіна Г.І., Сеніна В.К. Формування мовленнєвого етикету учнів початкових класів під час вивчення української усної народної творчості: Методичні рекомендації для вчителів початкової школи та студентів факультетів початкового навчання вищих педагогічних закладів III-IV рівня акредитації. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2002. – 51 с.
17. Гужва Ф.К. Трудные вопросы синтаксиса и пунктуации: Справочник для учителя. – К.: Рад. шк., 1981. – 252 с.
18. Дзюба І.М. Бо то не просто мова, звуки ... – К.: Рад. письменник, 1990. – 134 с.
19. Ильенко С.Г. Функционирование предложения в тексте (текстообразующие потенции и контекстуальные реализации) // Функционирование синтаксических категорий в тексте. Межвузовский сборник научных трудов – Л., 1981. – С. 5-15.
20. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. – К.: Наукова думка, 1982. – 210 с.
21. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення. – К.: Вища школа, 1985. – 182 с.
22. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1995. – 312 с.
23. Кремльова О.І. До питання про особливості функціонування мовних одиниць з національно-культурним компонентом у художньому тексті // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць. – Вип. 2. – Х.: ХДПУ, 1992. – С. 83-86.
24. Кудрявцева З.Ф. Пареміологічна спадщина О. Шишацького-Ілліча. – Чернігів: ДПК редвідділ, 1999. – 120 с.
25. Лингвостилистический анализ художественного текста в школе: Методич. указания к спецсеминару /Сост. Л.И. Гетман. – Нежин: НГПИ, 1991. – 44 с.

26. Мамчич О.Б. Порівняльна граматики української та російської мов: Методична розробка для студентів факультету початкового навчання. – Чернігів, ЧДПУ, 2002. – 21 с.
27. Мамчич О.Б. Формування лінгвістичної компетентності майбутніх учителів початкових класів (на матеріалі вивчення синтаксису) // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Випуск 18. Серія: педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ. – 2003. – С. 98-101.
28. Мамчич О.Б., Калініна І.П. Стилiстичний аналіз тексту на заняттях з мови // Початкова школа. – 1996. - № 9. – С. 17-18.
29. Мельничайко В.Я. Лінгвістика тексту в шкільному курсі української мови. – К.: Рад. школа, 1986. – 168 с.
30. Новиков Л.А. Лингвистическое толкование художественного текста. – М.: Русский язык, 1979. – 256 с.
31. Огієнко І.І. Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та та приміт. М.С. Тимошик. – К.: Либідь, 1995. – 296 с.
32. Онкович Г.В. Лінгвоукраїнознавство на заняттях з розвитку мовлення // Українська мова та література в школі. – 1993. - № 2. – С. 7-16.
33. Онкович Г.В. Українознавство і лінгводидактика: Навч. посібник. – К.: Логос, 1997. – 108 с.
34. Плиско К.М. Синтаксис української мови із системою орієнтирів для самостійного вивчення: Навч. посібник для студентів філол. факультетів університетів і педагогічних інститутів. – Х.: Основа, 1992. – 149 с.
35. Русанівський В.М. Мова в нашому житті. – К.: Наукова думка, 1989. – 110 с.
36. Русанівський В.М., Єрмоленко С.Я. Життя слова. – К.: Вища шк., 1978. – 190 с.
37. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
38. Потапенко О.І., Потапенко Г.І. Методика викладання української мови. Практикум: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 126 с.
39. Потєбня А.А. Слово и миф. – М.: Правда, 1989. – 622 с.
40. Радзівєвська Т.В. Текст як засіб комунікації // АПН України: Інститут української мови / Відп. ред. М.М.Пешак – К.: 1993. – С. 72-87.
41. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. пособие. – М.: Слово / Slovo, 2000. – 624 с.

42. Чепелєва Н.В. Психологія читання тексту студентами вузів. – К.: Либідь, 1990. – 100 с.
43. Шевченко М. Сприйняття образу в поетичному тексті. Текст як одиниця словесно-художньої комунікації // Укр мова та література. – 2001. – 4 січня. – С. 11-12.
44. Шульжук К.Ф. Складне речення в українській мові: Навч.-метод. посібник. – К.: Рад школа, 1989. – 136 с.
45. Словник-довідник з культури української мови // Д.Гринчишин, А.Капелюшний, О.Сербенська, З.Терлак. – Львів: Фенікс, 1996. – 368 с.
46. Сухомлинський В.О. Слово про слово // Сухомлинський В.О. Вибрані твори. В 5 т. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.5. – С. 160 – 167.
47. Тимофеев Л.И. Слово в стихе. – М.: Советский писатель, 1982. – 342 с.
48. Українська мова: навчально-методичні та виховні аспекти: Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції /Ред.-упоряд. Василь Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 236 с.
49. Український правопис // АН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови – 4-те вид., випр. й доп. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
50. Усатий В. Удосконалення мовлення майбутніх учителів під час вивчення синтаксису // Початкова школа. – 2000. - № 5. – С. 46-49.
51. Ушинський К.Д. Передмова до першого видання “Дитячого світу” // Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Т. 2 / Редкол.: В.М. Столетов та ін. – К.: Рад. школа, 1983. – С. 203-216.
52. Чорновіл-Ткаченко Р.І. Збагачення словника учнів у процесі прилучення до народної культури // Лінгвістичні дослідження: Зб. наук праць. Вип. 2 – Х.: ХДГУ, 1992. – С. 109-112.